

PROJE BÖLGESİ

Doğu Anadolu Turizm Geliştirme Projesi (DATUR), Eyles Pâren, Bölgesin Milletler Kalkınma Programı ve Kültür ve Turizm Bakanlığının tarafından yürütülmüştür. Bu sürdürülebilir insanı gelişme projesinin alanı, Anı Çoruh Vadisi'ni ve Çoruh İlinin beşelden diğer akarsularını oluşturduğu küçük vadilerin büyük bir bölümünü içine alıyor ve Erzurum İlinin İspir ve Uzundere ilçeleri ile Artvin İlinin Yusufeli ilçesini kapsıyor.

Güney-batı kuzey-doğu yönünde akan Çoruh Irmağı, Kaçkar dağılarını güneyinde derin bir vadi oluşturuyor. Çoruh İlimizin ana dallarından biri olan Tortum Çayı ise, güneyden kuzeye doğru akar ve Tortum Göletinden geçip Yusufeli'de merkezinin yakınında Çoruh İrmagına dökülür. Çoruh, yüksek ve sarp Kayalar Sırağının ılı, Kuzey Anadolu Platosu'ndan akar. Vadi boyunca yükseklik bakımından büyük farklar bulunur. Kaçkarlar, deniz düzeyinden ortalama 4000 m yüksekliğe ulaşırken vadi tabanında yüksekliği 500-800 m'ye kadar iner. Öze yarıdan güneye doğru geldikçe, 2000 m yüksekliğindeki Erzurum platosuna ulaşır.

JEOLJİ

Çoruh Irmağı, Arslançay ve Tortum Çayları ile birlikte Akdeniz akarsularının kıvrımlarından etkilenmiş anak kayaların görülebilir. Nispeten genç kaya katmanları arasında geçen irmak ve çaylar büyük ölçüde gençlerin uçurum sınırları boyunca akıyor. Kıvrımların eteklerinde kayalar, şist ve kuvaritler görülebilir.

Kaçkar sırağalarının keskin zirveleri granitler ile birlikte erovnya uğraması ile oluştu. Çoruh etrafındaki bu yaşlı katmanlar, üzerindeki fosiller, suluhatları ve mağaraların bulunduğu üst Kretaseoos kireçtaşa bakımları ile dağlık arazilerin oluşmasını da etkilediği düşünüyor. Daha sonra, erken kâin çağından itibaren, kıvrılmalar kaldırılıp yükselerek, jeolojisi daha karmaşık hale getirdi.

1900'larn sonunda Gürcistan sınır yakınındaki ilk barajın inşaatına kadar, Çoruh her yıl denize 3 milyon ton kum ve çakıl taşıdı. İrmak, vadi zeminiinde tamamlan zenginleşmiş alüvyonlu toprak setleri oluşturdu. İç kısımlar ile koy bölgeleri arasında silindişim bağlanımları oluşmuş umkılar, ovalarıdaki yerleşim devletlerini başgöster. Küçük ve yil konuların kalımları gelişmesine neden oldu.

İKLİM

İlâm, yüksekliğe ve denizden mesafeye göre değişiklik gösterir. Zarve yakınındaki çam ve köknar ormanları ile buzullar, Kaçkar dağılarının ildimin nemli ve serin olmasına sağlarken, Çoruh ve Tortum vadilerinde yazınan Akdeniz iklimi zayıf, ızım ve pınar, yetişmesine olanak veriyor. Güneydeki dağlık araziler ise serin, kuru odak alanları ve parçalı orman alanlarından oluşuyor.

TARİHÇE

Xenophon, Anabasis'te, Bölge'nin MO 4000 yıllarındaki durumunu anlatır. Yan yer ahi evlerinde yaşayan zengin yerel topluluklar, Xenophon'un askerilerine müziğin ziyaretleri verdi. MS 331'de, Çoruh Vadisi, Büyük İskender'in Yunanistan'dan Hindistan'a uzanan Helenistik dünyasının bir parçası haline geldi. Doğudan gelen ve Trabzon'da denize ulaşan ticaret yolları, bölgenin ekonomik bakımların zenginleşmesini sağladı. Daha sonraları, Romalılar Çoruh Havzası'nın güney kısmını fetihsete de Gürcistan'da kuzeyde hakimiyet kullandı. Romalı ve erken Bizans döneminde, Çoruh Havzası halkı Hırsıyan oldu, yazılı bir dil ve özel bir yerel mimari geliştirdi. Bizans İmparatorluğu'nun çökmesiyle birlikte bölgenin, yerel kabileler Yunan Ortodoks inanclarını kabul etmedi. 7. yüzyılda, Bagratid hanedanları, Arap baskılarına karşı savunmada bölgeyi başanlı bir şekilde birleştirdi. Gürcistan merkezli Tao-Karpet Hanedanı, bölgenin bir kısmını ele geçirdi. 9. yüzyıldan 11. yüzyıla kadar, Gürcistan, büyük dinel yapılar inşa ederken, sanatı destekleyen Kral David Magistros ve Kralice Tamara gibi Tao-Karpeti Hanedanı'nın başanlı başgöster yeteneklerinin epeyinde zenginleşti. 13. yüzyılda Moğollar yıkımdan önce bu krallık, Kaçkarlar'dan Hazar Devleti'ne kadar uzanıyordu. Krallığın yıkılmasından sonra halk, güçlü feodal sistem ve keskinine özgü Gürcistan Ortodoks Kilisesi yöre halkını bir arada tutmayı başardı.

Bu arada, Selçuklu Türkleri ve nihayetli Türkmen kabile grupları doğu ovalarını kontrol etmeye başladılar. Ancak 14. yüzyılda, Timuridk Anadolu'ya ıgırlı etgiledi, Türkler ve çingizler bundan yarar çıkardı. Bu sırada, Türkiye'nin batısında, Osmanlı hanedanı bir imparatorluk oluşturuyor ve doğuya doğru genişliyordu. Sonraki yüzyıllar boyunca, Gürcü halkları bir bölünmüş kuzeydoğuya, Rusya'ya göç etti. Bir bölünmüş de, Osmanlı İmparatorluğu'nun yönetimi altında İslamıyeti benimsedi. Bölge Osmanlılar, İranlılar ve daha sonra gelenler Rusya İmparatorluğu arasında bir sınır alanı haline geldi.

18. yüzyılda Osmanlı İmparatorluğu'nun genişlemesiyle Rusya, Kafkaslardan güneye ve batıya doğru ilerlemeye başladı. Hırsıyan arazıları koruma iddiasıyla Rusya, Gürcistan'ın belli kısımlarını topraklarına kattı. Bölge'de devrimden önce çekildiği 1917 yılına kadar, kuzeydoğu Türkiye'nin bir bölümü, Ruslara etinde bulunuyordu. 1921 yılında, yapılan Kars Antlaşması ile genel Türk Cumhuriyeti ve yeni kurulmuş olan Sovyetler Birliği, Gürcistan'ı SSCB içinde bırakın günümüzdeki sınırları belirledi. 1991 yılında Gürcistan'ın bağımsız bir devlet olmasıyla birlikte Gürcüler düzenli olarak bölgedeki kiliseleri ve kalesi ziyaret etmeye başladı.

GÖÇ

Çoruh'un gelişmiş bir tarımsal ekonomiyi sahip olduğu 1900'l yıllardan bu yana, yerel halkın önemli bir bölümü, Türkiye'nin diğer bölgelerine göç etti. Geleneklerine bağlı yöre halkı her yıl akaba ve yazın ziyaret etmeye devam ediyor. Hızlı öncelik yıllara göre azalsa da bölge halen göç vermeye devam ediyor. DATUR ve diğer birçok proje, yerel ekonominin gelişmesine ve göçü azaltmaya çalışıyor.

TARİHİ ESERLER

Yüksek tepelerde çok sayıda kale ve bütüyleyici Ottaçlı Gürcü manastır kiliseleri bulunur. Tas işçiliği ile süslenen gövdenli eserden uzun pencereler, kör kemerler ve yan sınırlarda basit eserden veya hayvan figürleri dikildi çıkıyor.

Bazı kiliselerde, erken dönem kiliselerinin ahi yan koridorları sınırlarda orta koridorlarındadır. Bu kiliselerin kubbeeleri yarım silindri şeklindedir. Daha sonraki örnekler, hac planı üzerine kubbe modelinde – hac şeklinde bir yer planı, geçit yerinin üzerindeki yükselen bir kubbeyle destekleyen kollarını hifesiminde büyük sınırlar. İç kısımlarda, incil okullarına gösteren uzun, silindri figürlerden oluşan güzell freskler bulunur. Ancak bu figürlerden çok az günümüze ulaşmış. Bizans imparatorları, Gürcü mimari ve sanatlarında büyük değer verdi. Selçuk Türkleri'nin de bu mimari tarzdan etkilenildiği görülmüyor. Hacı Selçukleri süslemeleri de, Avrupa kilise-mimarları, Gürcü mimarisinin bazı yönlerini benimsedi.

19. yüzyıla yazması bahçeli Bied (Bagdatları'n Trabzon'a yöküklük yapıtı, Robert Curzon (Erzurum'da bir iş geçirdi) ve Frederick Burnaby (Kraliçe Victoria için casus olarak Anadolu'dan İran'a geçti) gibi seyyahlar, bölge hakkında göz alıcı kitaplar yazdı.

1900'larda, Türk ve yabancı dağcılar, Kaçkar Dağları'nı yeniden keşfetti ve zarve temasları yapmaya başladı. Bu dönemden beri bölge, doğal, tarihsel ve kültürel zenginlikleri ile her yıl gidecek artan sayıda, yerli ve yabancı ziyaretçilerin akınını alıyor.

FAYDALI BİLGİLER

BÖLGEYE HAVA YOLUYLA ULAŞIM

Erzurum'a, Türkiye'nin bütün büyük şehirlerinden THY ve AnadoluJet'in doğrudan ve Ankara bağlantılı uçak seferleri bulunuyor. Özel hava yollarının bir kısmı da Erzurum'a düzenli seferler gerçekleştiriyor. Türkiye'nin birçok büyük şehriden düzenli uçak seferleri yapılan Trabzon ve Kars üzerinden de bölgeye ulaşılabilir. Seferler hakkında ayrıntılı bilgiye aşağıdaki internet adreslerinden ulaşılabilir:

Türk Hava Yolları - www.thy.com
AnadoluJet - www.anadolujet.com
Onur Air - www.onurair.com.tr
SunExpress - www.sunexpress.com.tr
Flyexpress - www.flyexpress.com
Pegasus - www.flypgs.com

ERZURUM'A ULAŞIM

Kara Yoluyla: Erzurum'a Türkiye'nin hemen her ilinden düzenli otobüs seferleri gerçekleştiriyor. Erzurum'a, İstanbul'dan 18, Ankara'dan 13, İzmir'den 20 saat sürer bir otobüs yolculuğu ile ulaşılabilir. Bölgeye Karadeniz Bölgesi'nden, Trabzon, Rize ve Artvin üzerinden de ginişledir. Erzurum, İstanbul'dan 1225, Ankara'dan 877 km uzaklıkta bulunuyor. Erzurum'a şehirlerarası otobüslerle girmek isteyenler, aşağıdaki web sitelerinden ayrıntılı bilgi temin edebilirler:

www.adaotizm.com.tr
www.esasls.com.tr
www.metraturizm.com.tr
www.yalimlodyoturizm.com.tr
www.ulusoy.com

Tren Yoluyla:Erzurum'a İstanbul veya Ankara'dan en ucuz şekilde trenle ulaşılabilir. TCDD, her gün düzenli olarak Ankara'dan (Erzurum Ekspresi) ve İstanbul'dan (Doğu Ekspresi) Erzurum ve Kars'a tren seferleri düzenliyor. Bu konuda ayrıntılı bilgiye, TCDD web sitesinden (www.tcdd.gov.tr) ulaşılabilir.

ERZURUM'DAN ÇORUH VADİSİ'NE NASIL GİDİLİR?

Erzurum'dan Uzundere, Yusufeli ve İspir'e düzenli minibüs bağlantısı bulunuyor. Erzurum'dan Yusufeli'ne (Uzundere ilçesini geçerek) ve Uzundere'ye her gün en az dört minibüs yolcu taşıyor. İspir'e de gününle üç minibüs kalkıyor. Bu minibüsler, Erzurum Şehir merkezinden farklı küçük otogarlardan hareket ediyor. Uzundere, Yusufeli ve İspir'den sonra, günek isteyebileceğiniz küçük yerlere (Barbal, Kalkçaya, Çambıkaya, İskan, İtalo ve diğer küçük beledi ve köyler) çok minibüsler ile ulaşılabiliriz. Eğer Erzurum'daki ilgili minibüs yazdanasında bölge içinde hangi köylere, nerere galeceğinizi söyleyerseniz, bağlanları konusunda bilgi alabilirsiniz. Ayrıca, bölgedeki birçok pansiyon işletmecisi, gruplar için Erzurum Havaalanı'ndan Bölgeye çok uygun konularda transfer hizmeti veriyor. Genel bir bilgi olarak, her bir köyün bağlı olduğu ilçe merkezine kendi minibüsleri bulunuyor. Buna ek olarak, ilgili köylerin çoğuna Erzurum'dan doğrudan minibüs servisi de bulunuyor. Erzurum Turizm İl Müdürlüğü'ne bayırsun veya Uzundere'deki DATUR Proje Ofisi'ni ararsanız size bölgedeki multimediyar kaynaklarımla ulaşım konusunda ayrıntılı bilgi veririz. Bölge içinde transfer konusunda, aşağıdaki minibüs işletmecileri de arayabilirsiniz:

DATUR Uzundere Proje Ofisi: Uzundere Belediyesi Giriş Katı, Uzundere, ERZURUM, Tel: 0442 791 2800; 0555 847 1510 ve 0550 849 3039 (Masa Han); 0542 606 4006 (Eğemen Çakar)

Uzundere İspir Uzundere Belediyesi Müdürlüğü, Gölbaşy Senti Garajı, ERZURUM Tel: 0556 361 4444 (Günde karşılıklı olarak en az 3 servis)

Yusufeli için: Vestel Artvin ve Lüks Artvin Express Müdürlüğü, Gölbaşy Senti Garajı, Erzurum Tel: 0442 242 01 86-89-90; Artvin Tel: 0466 212 6653; Yusufeli Tel: 0466 811 2095 (Her gün karşılıklı olarak 3 servis)

Barbal ve Kalkçaya için: Yusufeli-Artvin Minibüsçiler Kooperatifi, Yusufeli, Tel: 0466 811 2474 (Her gün çok sayıda karşılıklı servis)

İspir için: Öz İspir Haberçöğülü Turizm Müdürlüğü, Gez Mah. Bahi Senti Garajı Tel: 0442 254 1380 (Sevonda karşılıklı olarak 8 servis)

www.temptour.com

NEREDE KALINABİLİR?

Yusufeli'de ve Yaylalara kadar Barbal Çayı boyunca, İspir, Sıraokluklar ve Uzundere'de Mayıstan Eşli'ne kadar açık pansiyon ve oteller bulunuyor.

Konaklama tesislerinin büyük bölümü, aile işletmesi şeklindeki pansiyonlardan oluşuyor. Bu tür küçük aile pansiyonlarında konaklama, sunacağı eşsiz kültürel zenginlikleri tatma ve son derece lezzetli yerel yemekleri tatma olanağı da sağlanğından giderecek popüler hale geldi. Bu nedenle de her yıl mevcut pansiyonların yenileri ekleniyor ve yabancı ziyaretçiler kamp ve deneye yarımlarını ve misafirlere davıranıyor. Bölgede kampçılık da yapılabılır ancak çok az organize kamp alanı bulunuyor. Bulduğunuz yerı semiz terk etmişiz ve ormanlarda ateş yakmadığınız sürece vahşi otamlarda kamp yapabilirsiniz. Otel ve pansiyonların listesi ve telefon numaraları aşağıdadır:

YER	ADRES	TELEFON
UZUNDERE		
Rıza Pansiyon	Uzundere Merkez	+90 505 801 2800
Günışığı Oteli	Uzundere Yedigöller	+90 533 488 4477
Nature Pansiyon	Uzundere Merkez	+90 532 794 1356
İbrahim Doğdu Pansiyon	Uzundere Merkez	+90 442 791 3209
Sapaca Pansiyon	Uzundere - Sapaca	+90 552 748 4840
İskele Camping	Uzundere - Balıklı	+90 538 429 7665
		+90 442 254 1381
		+90 536 240 6864
		+90 532 704 5770

TORTUM		
Pehlivanlı Pansiyon	Tortum - Pehlivanlı	+90 552 652 7130
		+90 442 772 2054

İSPİR		
Kaçkar Hotel	İspir Merkez	+90 442 451 2999
		+90 536 325 2995
		+90 532 662 9261
		+90 442 451 8211

İLKON (Ağaçevler) İspir - Erzurum Yolu 5. Km

Masnas Pansiyon	İspir - Aşağı Ozağaç	+90 535 696 7500
Hotel Zeyrek	İspir - Maden Kırpınbaşı	+90 442 462 2028
İspir Etnografya Müzesi Pansiyon	İspir - Moşyaya Köyü	+90 537 785 1573
Çambıkaya Pansiyon	İspir - Çambıkaya	+90 442 461 6045
Biylıközü Pansiyon	İspir - Sıraokluklar	+90 442 467 2054
		+90 539 700 8936

Güneş Pansiyon	İspir - Sıraokluklar	+90 442 467 2050
		+90 536 632 2473
İnci Pansiyon	İspir - Sıraokluklar	+90 442 467 2050
		+90 537 410 3653

Kapes Pansiyon	İspir - Sıraokluklar	+90 442 467 2029
Kilise Pansiyon	İspir - Sıraokluklar	+90 442 467 2062
		+90 537 864 0867

Mimar Sinan Pansiyon	İspir - Sıraokluklar	+90 442 467 2065
		+90 537 410 3653
Yıldız Pansiyon	İspir - Sıraokluklar	+90 442 467 2127

YUSUFELİ		
Barecelona Hotel	Yusufeli Merkez	+90 466 811 2627
		www.hotelbarcelona.com.tr
River Hotel	Yusufeli-Sarıoğlu 12. Km	+90 466 824 4345
		+90 466 811 2621
		+90 466 811 2620
		+90 544 735 3610

Greenpeace Pansiyon/Rafting	Yusufeli Merkez	
-----------------------------	-----------------	--

Cemil's Pansiyon	Yusufeli - Tekkale	+90 466 811 2908
		+90 536 988 5829
Marsis Pansiyon	Yusufeli - Alınparmak	+90 0554 359 0122
Yusufeli Pansiyon	Yusufeli - Alınparmak	+90 466 811 2625
Karahan Pansiyon	Yusufeli - Alınparmak	+90 544 452 14 41
		+90 466 826 20 71

Çamyuva Pansiyon	Yusufeli - Yaylalar	+90 535 402 5341
		+90 466 832 2001 - 2151
Yenişöğ Kamping/Pansiyon	Yusufeli (Kamp Yeri)	+90 466 811 3672
		+90 466 811 3653
Ambarbeşli	Yusufeli - Kalkçaya	+90 538 232 1767
Bıyanyoğlu Pansiyon	Yusufeli - Sangol	+90 466 824 4086
Dağlı Pansiyon	Yusufeli - Yıncılar	+90 535 215 2458
		+90 532 541 1542
Denizgözü Pansiyon	Yusufeli - Yaylalar	+90 466 832 2195
Kaçkar Pansiyon	Yusufeli - Yaylalar	+90 466 832 2047
Olgunlar Pansiyon	Yusufeli - Yaylalar	+90 466 832 2044
Atınasokul Pansiyon	Yusufeli - Alınparmak	+90 536 824 5037
Karamolla Pansiyon	Yusufeli - Yaylalar	+90 466 832 2066
Taşkaman Pansiyon	Yusufeli - Sangol	+90 466 832 2047
Barbal Hotel	Yusufeli Merkez	+90 538 610 1775
		+90 466 811 3151
Kilyon Pansiyon	Yusufeli - Sangol	+90 539 609 9608
		+90 544 735 3610
Bahalan Hotel	Yusufeli Merkez	+90 466 811 2102
Kaçkar Hotel	Yusufeli Merkez	+90 466 811 2305
Çiçek Palas	Yusufeli Merkez	+90 466 811 2393
Barbal Kamping/Çoruh Rafting	Yusufeli Merkez	+90 533 453 3179
		+90 542 405 3658
Çakmak Pansiyon	Yusufeli - Öğlen	+90 466 843 2084

FESTİVALLER

İlkbaharı sonundan sonbaharını başına kadar, farklı tarihlerde yayılarda halk festivalleri düzenleniyor. Bu festivaller yörede yaşayanlar için olduğu kadar, başka yerlere göç etmiş yöre halkı için de akraba ve dostlarla birlikte olma fırsatı oluşturuyor. Bu festivallerde, başta günes olmak üzere geleneksel spor müsabakaları gerçekleştiriliyor. Ayrıca yerel halk dansları (folklor) ve esnafi kullamlar festivalleri renk katıyor. Bölgede en yazgın spor faaliyeti olan karkabakç güreşlerine yereliden yetimele İsa-Şah-İsa-Şah sporcular katıyor. Çocuklarının ve gençlerinin bu müsabakalarda dereceye girmesi, aileleri ve dostları için büyük bir onur kaynağı. Her başka spor faaliyetleri olan hoga güreşi ilginç sayıda yer alıyor. Bu müsabakalarda, şampiyonları son derece bakımlı ve güçlü bir şekilde yetiştirilmiş olan erkek boğalar, hafifletirne güc geçirmek için boyuzları ile geçiriliyor. Eşi koşullarda, yazım ve sakatlama tehlikesi olmayan boğalar arasına günes, hac kuskusuz, bilimsel bilgi gösterilmeden çok daha insandiler. Bilginin kuzeyine doğru geldikçe, en popüler geleneksel dans olarak İronun görülmüyor. Karkabak ayak hareketlerini çeren bu halk dansı, son derece enerjik bir halk oyunudur. Heron kemence, davul ve tulumla çalınan mizik eşliğinde oynanır. Festivaller genellikle hafta sonlarında gerçekleştirilir. İnanırlar genellikle festival alanı etrafında kamp kurar, mangalıda pişirmiş etleri ve yerel tatlıları yerir. Festivallerle dışarıdan katılan ziyaretçiler, her zaman hoş karşılanır. Bu festivallerle ilgili olarak çeşitli web sitelerinden bilgi temin edebilirsiniz. datur.com, gelecekturizm.com, yusufeli.gov.tr, uzundere.gov.tr, uzukader.com, ertel.org.tr, udokk.com

